

NASTAVA NACIONALNE I OPĆE POVIJESTI GLAZBE NA VISOKOŠKOLSKIM USTANOVAMA I NA SVEUČILIŠTU U ZAGREBU¹

STANISLAV TUKSAR

*Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Razred za glazbenu umjetnost i muzikologiju
Zrinski trg 11, 10000 ZAGREB*

UDC: 78.071.5 ZAGREB

DOI: <http://doi.org/10.21857/90836cdjly>

Izvorni znanstveni rad / Research Paper

Primljeno/Received: 18. 4. 2016.

Prihvaćeno/Accepted: 29. 9. 2016.

Nacrtak

U članku se donose rezultati istraživanja o nastavi povijesti glazbe na visokoškolskim ustanovama i na Sveučilištu u Zagrebu od njezinih početaka 1920-ih do danas, uz kratko iznošenje pretpovijesti. Ta je nastava započela: 1) kao obvezatni predmet/kolegij na glazbenoj školi Narodnog zemaljskog glasbenog zavoda (1890), Hrvatskom konzervatoriju (1916), Muzičkoj akademiji (1922) i Katoličkom bogoslovnom fakultetu (1951?; Institut za crkvenu glazbu: 1963), te 2) kao dopunski/izborni predmet na Filozofskom fakultetu (1928-1938; 1981-1994), Učiteljskom fakultetu (1951) i Hrvatskim studijima (1994). Dosad je registrirano četrdesetak imena nastavnika ukupno na svim ustanovama i u svim tipovima nastave. Završno se donose i elementi najvažnijih aspekata glede

područja povijesti glazbe, tema, metoda i tehničke opremljenosti u izvedbi nastave, te moguće perspektive daljnjih istraživanja o tom predmetu.

Ključne riječi: *opća povijest glazbe, povijest hrvatske glazbe, Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija, Filozofski fakultet, Institut za crkvenu glazbu, Hrvatski studiji, Učiteljski fakultet, metode nastave, tehnička opremljenost*

Keywords: *general history of music, history of Croatian music, University of Zagreb, Academy of Music, Faculty of Humanities, Institute for Church Music, Croatian Studies, Teachers' College, methods of teaching, technical equipment*

¹ Ovaj tekst je nastao na temelju priopćenja što ga je autor održao na međunarodnom skupu »Umjetnost i obrazovanje – tradicije i suvremenost« u Plovdivu u Bugarskoj, na Akademiji za glazbu, ples i likovne umjetnosti, 23. listopada 2014. godine u povodu obilježavanja 50. obljetnice postojanja te ustanove. Za ovu je priliku ažuriran i prilagođen standardima objavljivanja znanstvenog teksta.

Uvod

Nastava svih oblika i sadržaja povijesti glazbe – kao jednog od stožernih teorijskih predmeta u poučavanju glazbe općenito, te u muzikološkim istraživanjima napose – na visokoškolskoj razini ima svoju pretpovijest u raznim zagrebačkim ustanovama prije nego što se ustalila na Sveučilištu u Zagrebu. Riječ je o glazbenoj školi *Narodnog zemaljskog glasbenog zavoda*, Hrvatskom konzervatoriju i Muzičkoj akademiji dok još nije bila u sastavu Sveučilišta. Poseban je pak slučaj nastava glazbenopovijesnih sadržaja u međuratnom razdoblju na Filozofskom fakultetu. Ipak, može se sa sigurnošću utvrditi da je nastava ove vrste najuže, najdulje i najkvalitetnije povezana s djelatnošću Muzičke akademije koja je prvih 57 godina (1922-1979) provela kao izvansveučilišna visokoškolska odgojno-obrazovna ustanova, a sada već 36 godine (1980-2016) kao sastavnica Sveučilišta u Zagrebu.

Sveučilište u Zagrebu najstarije je sveučilište na području na kojem obitavaju južni Slaveni. Utemeljili su ga isusovci i počelo je s radom kao *Universitas Studiorum Zagrabienensis* na temelju isprave što ju je 23. rujna 1669. izdao »rimski car i hrvatsko-ugarski kralj« Leopold I, vladar Habsburške Monarhije kojoj se Kraljevina Hrvatska, i nešto kasnije Slavonija, priključila 1. siječnja 1527. Tijekom 17. i 18. stoljeća Sveučilište je dvaput mijenjalo svoj naziv: *Neoacademia Zagrabienensis*, 1692. (uključivši studij filozofije), i *Regia Scientiarum Academia*, 1776. (od tada je sadržavalo filozofski, teološki i pravni fakultet), uredbom carice Marije Terezije nakon ukinuća isusovačkog reda 1773. Na temelju odluke Hrvatskog sabora 1861. i dopunice cara Franje Josipa I, što je izdana 13 godina poslije, 19. listopada 1874. otvoreno je moderno Sveučilište u Zagrebu s četiri fakulteta: bogoslovni, pravno-državoslovni, mudroslovni i liječnički (ovaj posljednji je, međutim, počeo s radom tek 1917). Mudroslovni, kasnije preimenovan u Filozofski fakultet, sastojao se tada od šest katedra: za filozofiju, opću povijest, hrvatsku povijest, slavensku filologiju klasičnu latinsku filologiju i klasičnu grčku filologiju.²

Danas se Sveučilište u Zagrebu sastoji od 29 fakulteta, triju umjetničkih akademija i nekoliko instituta koji su se postupno osnivali i razvijali tijekom više od stotinu godina, od kraja 19. do početka 21. stoljeća. Na njemu predaje oko 7.000 nastavnika i studira gotovo 70.000 studenata. Unutar te složene strukture započelo se s predavanjima o povijesti glazbe, od njihovih skromnih početaka kasnih 1920-ih do današnje višestruke slojevitosti.

*****

Danas se nastava povijesti glazbe, konceptijski i organizacijski, na Sveučilištu u Zagrebu, može podijeliti u dvije temeljne skupine: kao **glavni** predmet i kao **iz-**

² Usp. <http://www.unizg.hr/o-sveucilistu/sveuciliste-jucer-danas-sutra/povijest-sveucilista/> (pristup 13. travnja 2016.).

borni/dopunski predmet. Kao glavni predmet podučava se kao obvezatni za buduće profesionalne glazbenike, a kao dopunski ili kao izborni (koji pojedinačno postaje i obvezatni) predmet unutar raznih općih humanističkih studija. Ova je podjela važna za razumijevanje bitnih razlika u artikulaciji materijala što se nude akademskoj zajednici, te zbog pristupa i metodologija koje se rabe u nastavi obiju skupina.

Kao **glavni** predmet nastava povijesti glazbe organizirana je u nastavnim planovima i programima na Muzičkoj akademiji i u Institutu za crkvenu glazbu Katoličkog bogoslovnog fakulteta, dok je kao **izborni/dopunski** predmet organizirana (ili bila organizirana) u okvirima nastave na Filozofskom fakultetu, na Hrvatskim studijima i na Učiteljskom fakultetu. Svaki od ovih pet »lokaliteta« ima svoju zasebnu povijest stavljanja u funkciju nastave povijesti glazbe, a najbogatija i naj-složenija među njima je ona organizirana i razvijana na Muzičkoj akademiji.

Povijest glazbe kao glavni predmet

Muzička akademija

Muzička akademija je formalno utemeljena 1922. kao zasebna ustanova izvan Sveučilišta u Zagrebu. Njezino osnivanje ima dugu, složenu i u nekim aspektima kontroverznu pretpovijest. Njezini se korijeni mogu pronaći u školi zagrebačkog *Societas filharmonica zagradiensis* (popularno *Musik-Verein*), ustanovljenoj 1829. godine. Prvi prijedlog za uzdizanje te škole na višu razinu, konzervatorija, datiran je još u 1861. godinu, ali su formalno nadležne instance u Beču odbijale potvrditi taj status punih 55 godina, sve do 1916. godine. Tada je dobio naziv Konzervatorij Hrvatskog zemaljskog glasbenog zavoda (skraćeno – Hrvatski konzervatorij³). Tek je 1922. u novoj Državi Slovenaca, Hrvata i Srba (preimenovanoj u Jugoslaviju 1929) ova ustanova službeno dobila naziv i status akademije, tj. bila uzdignuta na sveučilišnu razinu organizacije i glazbenog obrazovanja.⁴

Međutim nastava povijesti glazbe, kao pretpovijest visokoškolske glazbeno-povijesne nastave, održavala se već od 1890. u staroj glazbenoj školi *Narodnog zemaljskog glazbenog zavoda* (kakav je naziv 1861. godine dobilo staro *Societas filharmonica zagradiensis*, odnosno popularni *Musik-Verein in Agram*, te *Skladnoglasja društvo*

³ Godine 1921. kratkotrajno je preimenovan u Kraljevski konzervatorij.

⁴ O podatcima u vezi s pretpoviješću i poviješću zagrebačke Muzičke akademije vidi: Krešimir KOVAČEVIĆ: Povijest Muzičke akademije u Zagrebu, u: Koraljka Kos (ur.): *Muzička akademija u Zagrebu 1921-1981. Spomenica u povodu 60. godišnjice osnutka*, Zagreb: Muzička akademija, 1981, 7-15.

zagrebačko i *Društvo prijateljah muzike u Zagrebu*⁵) te kasnije u Hrvatskom konzervatoriju. Prvi nastavnici povijesti glazbe bili su:⁶

- 1890-1894: **Vjenceslav Novak**
- 1895-1911: **Vilko Novak**
- 1911-1914: **Franjo Lučić**
- 1914-1920: **Fran Lhotka**

Glede kvalitete razine nastave u ovoj početnoj predsveučilišnoj fazi, čini se da je prvi nastavnik **Vjenceslav Novak** (1859-1905) položio solidne temelje, ako je suditi po standardima u udžbenicima koje je ostavio na području teorije glazbe (harmonija) i u praktičnim naputcima za nastavu pjevanja i sviranja orgulja. On je također i bio prva osoba koja je napisala instruktivni tekst za povijest glazbe (*Povijest glazbe*; s.d., vjerojatno oko 1900) koji međutim nije objavio za života.⁷ Sljedeći nastavnici povijesti glazbe bili su naturalizirani češki skladatelj **Vilko Novak** (1865-1918), koji je ostavio litografirani udžbenik iz povijesti glazbe;⁸ skladatelj, orguljaš i teoretičar glazbe **Franjo Lučić** (1889-1972) te skladatelj i dirigent, naturalizirani Čeh **Fran Lhotka** (1883-1962) nisu ostavili udžbenike na tom području, nego su se koncentrirali na pisanje djela o teoriji glazbe (harmonija, solfeggio, kontrapunkt), o kompoziciji (Lučić), odnosno dirigiranju i harmoniji (Lhotka).⁹

Na sljedećoj, sveučilišnoj razini dogodio se pomak u nastavi povijesti glazbe kada su je preuzeli specijalisti za to područje, iako s promjenljivim naporima, rezultatima i uspjesima. To su bili:¹⁰

- 1920-1925: **Antun Dobronić**
- 1925-1939: **Stanislav Stražnicki**
- 1939-1940: **Božidar Širola**
- 1940-1945: **više nastavnika angažiranih kratkoročno**

Prva ličnost – skladatelj, glazbeni pisac i gorljivi pobornik neo-nacionalne stilске orijentacije u međuratnom razdoblju u Hrvatskoj **Antun Dobronić** (1878-1955)

⁵ Za promjene naziva današnjeg Hrvatskoga glazbenog zavoda vidi: Ladislav ŠABAN: *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda*, Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod, 1982, 43.

⁶ Usp. Koraljka KOS: Odjel za muzikologiju i glazbenu publicistiku (Department for Musicology and Music Journalism), u: K. Kos (ur.): *Muzička akademija u Zagrebu*, 23. Uputno je istaknuti da tzv. otac hrvatske historijske muzikologije i etnomuzikologije, Franjo Ksaver Kuhač (1834-1911), koji je bio član nastavničkog zbora *Narodnog zemaljskog glazbenog zavoda* samo četiri godine (1872-76), nikada nije predavao povijest glazbe nego je na školi bio angažiran kao učitelj klavira.

⁷ Ovaj je rukopis objavila 1994. Sanja Majer-Bobetko kao kritičko izdanje u posebnom broju časopisa *Croatica*, 40/41 (1994), 1-200.

⁸ Usp. K. KOS: Odjel za muzikologiju i glazbenu publicistiku, 23.

⁹ Usp. *ibid.*

¹⁰ Usp. *ibid.*, 23-24.

– bio je amaterski povjesničar glazbe koji je 1908. objavio djelo *Predavanja iz povijesti i estetike muzike*, napisano u vrijeme dok je bio učitelj u nekim dalmatinskim gradovima (Drniš, Split, Zadar) i srednjodalmatinskim otocima (Hvar, Vis). Naslijedio ga je 1925. za idućih 14 godina glazbeni pisac i kritičar **Stanislav Stražnicki** (1883-1945), bivši student muzikologije kod Huga Riemanna na sveučilištu u Leipzigu (1908-1913) i tajnik Gewandhausa (1916-1923), koji – pomalo začuđujuće – nije objavio nikakav glazbeno-povijesni naslov. To je međutim učinio **Božidar Širola** (1889-1956), inače također istaknuti skladatelj i etnomuzikolog, koji je još 1922. objavio prvi sveobuhvatni *Pregled povijesti hrvatske muzike*, što bi ga kvalificiralo da bude prvi izbor za nastavnika povijesti glazbe nakon Dobronića, no Širola je zadobio svoju šansu tek na tri mjeseca tijekom akad. godine 1939/1940. kao zamjena za oboljelog Stražnickog.¹¹ U vrijeme Drugoga svjetskog rata (1941-1945) »... ostvaruju se sadržaji iz povijesti glazbe kroz nekoliko tematskih kolegija koje kratkotrajno vode razni nastavnici«. ¹² Pritom valja istaknuti da je Stražnicki počinio samoubojstvo 1945. godine na svoj 62. rođendan, nakon što su ga komunističke vlasti optužile za navodnu kolaboraciju s ustaškim režimom za vrijeme dok je bio direktor zagrebačke Opere (od 1940, odnosno 1941-1943).¹³ Tako se njegovu tragičnu smrt ne može dovesti u vezu ni sa kakvim ideološkim razilaženjima oko nastave glazbeno-povijesnih sadržaja.

Razdoblje nakon Drugoga svjetskog rata od 1945. godine nadalje, bilo je za idućih 25 godina glede nastave i objavljivanja na području povijesti glazbe neupitno u znaku istaknutoga povjesničara glazbe **Josipa Andreisa** (1909-1982). Andreis koji je 1931. diplomirao romanistiku (francuski i talijanski jezik), a neposredno nakon završetka Drugoga svjetskog rata i Nastavnički odjel na Muzičkoj akademiji, vodio je Historijski odjel utemeljen 1948, sve do 1970. odnosno do umirovljenja 1972, i pritom bio glavni nastavnik za opću i nacionalnu povijest glazbe za sve odsjeke na Muzičkoj akademiji. Njegove znanstvene i nastavne kvalifikacije bile su respektabilne: napisao je u svoje vrijeme kanonske tekstove o općoj povijesti europske umjetničke glazbe (*Povijest glazbe; Historija muzike*), koji su između 1942. i 1989. objavljeni u ukupno pet stalno unaprjeđivanih izdanja, od kojih posljednje opseže ukupno 1.991 stranicu u tri sveska,¹⁴ te ključni tekst o nacionalnoj povijesti glazbe (*Povijest hrvatske glazbe*) na 472 tiskane stranice,¹⁵ koji je još uvijek u uporabi i koji je doživio dva izdanja u prijevodu na engleski (1974, 1982).¹⁶ Ubrzo nakon

¹¹ Usp. *ibid.*, 24.

¹² Usp. *ibid.*

¹³ O Stražnickom i dijelu kompleksa odnosa između glazbe i politike tijekom 1940-ih i ranih 1950-ih vidi više u: Tamara TOMAŽIĆ: *Opasne veze: glazba i politika u Zagrebu od 1942. do 1952.*, u: Eva Sedak (ur.): *Između moderne i avangarde. Hrvatska glazba 1910.-1960.*, Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 2004, 71-84.

¹⁴ Josip ANDREIS: *Povijest glazbe*, 3 sv., Zagreb: Liber-Mladost, 1975.

¹⁵ Josip ANDREIS: *Povijest hrvatske glazbe*, Zagreb: Liber-Mladost, 1974.

¹⁶ Josip ANDREIS: *Music in Croatia*, Zagreb: Muzikološki zavod Muzičke akademije, 1974, 1982².

njihova objavljivanja, svi su ti tekstovi postali glavni udžbenici ne samo u svim glazbenim školama u Hrvatskoj (Muzička akademija, srednje muzičke škole) nego djelomice i u čitavoj ondašnjoj Jugoslaviji.

Razdoblje poslije Andreisa svjedoči o razvitku koji očituje radikalno novu situaciju glede nastave povijesti glazbe na Muzičkoj akademiji. Reorganizacijom provedenom 1970. Historijski odjel je transformiran u moderni Muzikološki odjel (kasnije Odjel za muzikologiju i glazbenu publicistiku; danas Odsjek za muzikologiju), i to zahvaljujući skupini mladih znanstvenika koji su se školovali i na specijalizacijama u inozemstvu, prije svih Ivanu Supičiću i Koraljki Kos. Nastavu povijesti glazbe postupno su počeli preuzimati muzikolozi i povjesničari glazbe specijalizirani za pojedina povijesna razdoblja, od srednjega vijeka do 20. stoljeća, što je s jedne strane značilo da su uz stalno zaposlene nastavnike bili angažirani i honorarni nastavnici, a s druge je strane došlo do podjele na one koji su nastavu povijesti glazbe obavljali za muzikologe i one koji su je obavljali za sve ostale studente Muzičke akademije, tj. studente kompozicije i teorije glazbe, instrumentaliste, pjevače i buduće glazbene pedagoge. U svemu tomu, u razdoblju 1945-2016. bilo je angažirano sljedećih 13 stalno zaposlenih i 5 honorarnih nastavnika (u rangu od stručnih suradnika i asistenata preko docenata i izvanrednih profesora do redovitih profesora):¹⁷

Stalno zaposleni nastavnici:

- 1945-1972: **Josip Andreis** (redoviti profesor¹⁸)
- 1970-1987: **Ivo Supičić** (redoviti profesor)
- 1970-1994: **Koraljka Kos** (redoviti profesor)
- 1970-1977: **Krešimir Kovačević** (redoviti profesor)
- 1978-1990: **Lovro Županović** (redoviti profesor)
- 1986-2016: **Nikša Gligo** (redoviti profesor)
- 1992-2015: **Stanislav Tuksar** (redoviti profesor)
- 1994-2008: **Eva Sedak** (redoviti profesor)
- 1996. → **Dalibor Davidović** (izvanredni profesor)
- 2008. → **Ivan Ćurković** (asistent → viši predavač, doktorand)
- 2009. → **Hrvoje Beban** (asistent, doktorand)
- 2010-2015: **Ingrid Pustijanac** (docent)
- 2012. → **Monika Jurić Janjik** (asistent, doktorand)

¹⁷ Uz već citiranu knjigu koju je uredila Koraljka KOS, *Muzička akademija u Zagrebu 1921-1981*, usp. također: Stanislav TUKSAR (ur.): *Sveučilište u Zagrebu – Muzička akademija 1922.-2002.*, Zagreb: Muzička akademija u Zagrebu, 2002; Erika KRAPAN (ur.): *Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu. 90 godina*, Zagreb: Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 2011.

¹⁸ Navedena su posljednja nastavna zvanja pojedinih nastavnika s kojima su umirovljeni ili otišli s Muzičke akademije, odnosno u kojima djeluju u trenutku pisanja ovoga rada.

Honorarni nastavnici:

- 1980-1985: **Zdenka Weber**, dr. sc.
- 1981-1983: **Gorana Doliner**, dr. sc.
- 1994-2003: **Marija Janaček-Buljan**, mr. sc.
- 1994. → **Ennio Stipčević**, dr. sc. (naslovni redoviti profesor)
- 1996. → **Vjera Katalinić**, dr. sc. (naslovni redoviti profesor)
- 1996-2004; 2012. → **Hana Breko Kustura**, dr. sc. (naslovni izvanredni profesor)
- 2003-2011: **Ljiljana Šćedrov**, prof.
- 2005. → **Karl Franz Prassl**, dr. sc. (naslovni redoviti profesor)

Navedeni nastavnici rabe u nastavnom procesu, napose od 1970. nadalje, brojne nove udžbenike, razne tradicionalne i inovativne metode nastave (uz predavanja i seminare, radionice, terenski rad, pp prezentacije, youtube i druge internetske stranice, itd.) i zbirke tekstova (antologije najvažnijih članaka) za europsku i nacionalnu povijest glazbe, hrvatsku i inozemnu specijaliziranu literaturu, časopise, itd. Jedan od najinovativnijih iskoraka u uporabi tiskanih udžbenika za povijest europske umjetničke glazbe bilo je uvođenje 2004-2008. sedam prijevoda na hrvatski ovih istaknutih međunarodnih udžbeničkih naslova:¹⁹

Sv. 1: Jacques Chailley: *Povijest glazbe Srednjega vijeka (Histoire musicale de Moyen Age)*

Sv. 2: Howard M. Brown – Louise K. Stein: *Glazba u renesansi (Music in the Renaissance)*

Sv. 3: Claude V. Palisca: *Barokna glazba (Baroque Music)*

Sv. 4: Peter Rummenhüller: *Glazbena pretklasika (Die musikalische Vorklassik)*

Sv. 5: Giorgio Pestelli: *Doba Mozarta i Beethovena (The Age of Mozart and Beethoven)*

Sv. 6: Carl Dahlhaus: *Glazba 19. stoljeća (Die Musik des 19. Jahrhunderts)*

Sv. 7: Hermann Danuser: *Glazba 20. stoljeća (Die Musik des 20. Jahrhunderts)*

Nastavnici u punom radnom odnosu uglavnom drže nastavu općih i specijaliziranih predmeta na Odsjeku za muzikologiju, no neki drže kolegije iz povijesti glazbe za studente ostalih sedam odsjeka. Honorarni nastavnici bili su ranije zaposleni uglavnom za glazbeno-povijesne predmete općenito, dok neki od njih sada – kao specijalisti (ili specijalizanti) za razna područja europske i/ili nacionalne povijesti glazbe kao što su srednji vijek, renesansa, barok i klasicizam – predaju kolegije koje slušaju samo studenti muzikologije.²⁰

¹⁹ Ove je knjige objavilo između 2004. i 2008. Hrvatsko muzikološko društvo u svojoj seriji »Opća povijest glazbe«.

²⁰ Usp. Dalibor DAVIDOVIĆ, Djelatnost Odsjeka za muzikologiju u akad. god. 2014/2015, *Arti musices*, 47/1-2 (2016) 265-273.

Katolički bogoslovni fakultet / Institut za crkvenu glazbu Albe Vidaković

- 1935-1951: Matija Ivšić
- 1951-1963: Albe Vidaković
- 1964-1970: Tomislav Talan
- 1970-2003: Izak Špralja, dr. sc.
- 2003-2009: Katarina s. Koprek
- 2009-2012: Anica s. Slavka Sente
- 2012-2014: Mario Perestegi
- 2014-2015: Katarina s. Koprek, dr. sc.

(Napomena: od 2015. studenti Instituta kolegije iz opće povijesti glazbe slušaju na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu)

Katolički bogoslovni fakultet bio je prvi fakultet zagrebačkog Sveučilišta u njegovim isusovačkim početcima u 17. stoljeću, i među prvima pri osnutku modernoga sveučilišta 1874. godine. Bio je isključen sa Sveučilišta u Zagrebu tijekom duljega razdoblja socijalizma (1952-1989), a ponovno je integriran u Sveučilište 1990. Iako su se elementi povijesti glazbe mogli slušati već u razdoblju 1935-1963, na toj se ustanovi tek s utemeljenjem Instituta za crkvenu glazbu 1963. započelo s predavanjima iz povijesti glazbe (opće i crkvene) kao integralnim dijelom obrazovanja crkvenih glazbenika (orguljaši, dirigenti/zborovođe i liturgijsko-glazbeni animatori), a predavao ih je niz od pet nastavnika. Godine 1957. Albe Vidaković osniva na Bogoslovnom fakultetu i muzikološki seminar.²¹ Najvažniji među navedenim nastavnicima bio je **Albe Vidaković** (1914-1964), koji je utemeljio Institut i čije ime on danas nosi. Vidaković je bio istaknuti skladatelj crkvene glazbe, paleograf i istraživač srednjovjekovnih kodeksa te povijesti hrvatske glazbe 17. stoljeća (pisao je npr. o istaknutom hrvatskom baroknom crkvenom glazbeniku Vinku Jeliću i glazbenom teoretiku Jurju Križaniću).

*Povijest glazbe kao dopunski/izborni predmet***Filozofski fakultet**

- 1928-1938: Dragan Plamenac
- 1981-1994: Sanja Majer Bobetko

²¹ Budući da se na odgovarajućoj internetskoj stranici (http://www.kbf.unizg.hr/studiji/studij_crkvene_glazbe/) nalaze samo vrlo skromne informacije o predmetu ovoga istraživanja, za podatke koje ovdje navodim zamolio sam i dobio ih od dr. sc. Katarine s. Koprek, na čemu joj srdačno zahvaljujem.

Povijest glazbe kao dopunski/izborni ili kao obvezatni predmet predavao se na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu tijekom dvaju duljih razdoblja. U prvome, između dvaju svjetskih ratova predavao ga je 1928-1938. honorarno kao tzv. privatni docent (vjerojatno i kao izborni predmet) istaknuti muzikolog **Dragan Plamenac** (1895-1983), koji je 1939. emigrirao u SAD gdje je kasnije ostvario karijeru profesora muzikologije na poznatom Sveučilištu Illinois u Urbani. Nažalost, dokumentacija o Plamenčevoj nastavničkoj aktivnosti zasad nije dostupna. U tom je razdoblju Plamenac vrlo uspješno istraživao renesansnu i baroknu glazbu u Dalmaciji (životi i djela skladateljâ I. Lukačića, J. Skjavetića, T. Cecchinija, i dr.), objavivši o tome niz važnih članaka, ali ne i neki tekst glazbeno-povijesnoga udžbeničkog karaktera. U drugome razdoblju povijest glazbe na Filozofskom fakultetu predavala je **Sanja Majer-Bobetko** (1952) kao obvezatni kolegij pod naslovom *Osnove glazbene kulture* u Odsjeku za kroatistiku i južnoslavenske filologije (1981-1994). Ta je aktivnost rezultirala udžbenikom istoga naslova,²² u kojemu se veći dio teksta sastoji od pregleda glazbenih stilova od antičke Grčke do 20. stoljeća. S. Majer-Bobetko je sada istraživač znanstveni savjetnik u Odsjeku za povijest hrvatske glazbe Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Hrvatski studiji – Studia Croatica

- 1994 → Stanislav Tuksar

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu osnovani su 1992. odmah po ustanovljenju samostalne Republike Hrvatske.²³ Započeli su s djelatnošću kao jednogodišnji studij da bi se tijekom proteklih dvadesetak godina razvili u fakultet osrednje veličine s više od 2.000 studenata u sedam studijskih grupa. Od 1994. muzikolog **Stanislav Tuksar** (1945) predaje specifičan kolegij naslovljen *Hrvatska glazba u kontekstu europske glazbene kulture* kao obvezatni predmet za studente kroatologije, povijesti i komunikologije. Za potrebe tog kolegija objavljena su dva komplementarna naslova koji funkcioniraju kao udžbenici.²⁴ Taj kolegij sluša redovito između 60 i 80 studenata godišnje, te ga je dosad pohađalo oko 1.600 studenata.

²² Sanja MAJER-BOBETKO: *Osnove glazbene kulture. Udžbenik za studente kroatistike i južnoslavenskih filologija na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu*, Zagreb: Školska knjiga, 1991.

²³ Usp. https://www.hrstud.unizg.hr/o_nama (pristup 25. kolovoza 2014.).

²⁴ Stanislav TUKSAR: *Kratka povijest hrvatske glazbe*, Zagreb: Matica hrvatska, 2000; Stanislav TUKSAR: *Kratka povijest europske glazbe*, Zagreb: Matica hrvatska, 2000.

Učiteljski fakultet²⁵

- 1951-1961: Zlatko Grgošević
- 1961-1978: Lovro Županović
- 1978-1992: Nikša Njirić

Određene glazbeno-povijesne teme predavale su se u prošlosti i predaju se i danas u okviru kolegija Glazbena kultura ili Glazbena kultura s metodikom, ovisno o razdoblju i vrsti studija (Odgojiteljski studij – predškolski, danas studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje, ili Učiteljski studij – Studij razredne nastave). Glazbeno-povijesni sadržaji danas obuhvaćaju i raspon tema iz predmeta Glazbena umjetnost koji se predaje u gimnazijama. Uz navedene nastavnike, elemente povijesti glazbe predavali su u okvirima svojih predmeta još nastavnici Vera Makjanić (1947-1988) i Heda Gospodnetić (1979-2015), a danas ih predaju Diana Atanasov-Piljek (od 1998) i Josipa Kraljić (od 2015).²⁶ Najistaknutiji nastavnik povijesti glazbe na Učiteljskom fakultetu bio je **Lovro Županović** (1925-2004), koji je 1978. prešao s cijelim Odsjekom na Muzičku akademiju, nakon čega je 1980. objavio jedan od standardnih udžbenika za povijest hrvatske glazbe.²⁷ Za potrebe Učiteljskog fakulteta nije ciljano objavljen nijedan specijalizirani udžbenik povijesti glazbe.

*****

Iz svega dosada rečenoga razvidno je da najobuhvatniju i najrazrađeniju specijalističku nastavu iz povijesti glazbe na Sveučilištu u Zagrebu nudi, i nudila je dosad, Muzička akademija. Sažmimo sada najvažnije aspekte glede **područja povijesti glazbe, tema, metoda i tehničke opremljenosti** ove ustanove.

Evo predmeta u današnjem kurikulumu studija povijesti glazbe na Muzičkoj akademiji:²⁸

Opća povijest glazbe → svi odsjeci

Postoji poseban program koji se sastoji od nastave artikulirane u četiri semestra (na 2. i 3. godini studija), a pokriva glavne pojave u povijesti europske umjetničke glazbe od antike do 21. stoljeća.

²⁵ O povijesti Učiteljskog fakulteta općenito vidi: http://www.ufzg.hr/?page_id=210 (pristup 25. kolovoza 2014.), a o glazbenim predmetima: http://www.ufzg.hr/?page_id=757 (pristup 25. kolovoza 2014.).

²⁶ Za navedene podatke srdačno zahvaljujem dr. sc. Tamari Jurkić Sviben, a pritom je konzultirano izdanje Dubravka TEŽAK (ur.): *Učiteljska akademija u Zagrebu 1919-2004*, Zagreb: Učiteljska akademija u Zagrebu, 2005.

²⁷ Lovro ŽUPANOVIĆ: *Stoljeća hrvatske glazbe*, Zagreb: Školska knjiga, 1980.

²⁸ O studijskim programima vidi detaljnije na: <http://www.muza.unizg.hr/images/recenzije/MUZIKOLOGIJA/OBRAZAC%201.pdf> (pristup 25. kolovoza 2014.).

Opća povijest glazbe → Odsjek za muzikologiju

- *Glazba antike i srednjeg vijeka*
- *Glazba renesanse*
- *Glazba baroka*
- *Glazba klasicizma*
- *Glazba 19. stoljeća*
- *Glazba 20. stoljeća*

Ovaj kolegij uzet u cjelini, a artikuliran u šest jednosemestralnih i dvosemestralnih predmeta, najopsežniji je od svih kolegija koji se predaju u Odsjeku za muzikologiju. Rasprostrt je kroz svih pet godina studija muzikologije (ukupno 10 semestara) i predaju ga stručnjaci za pojedina stilska razdoblja, tj. medievisti, specijalisti za renesansu, barok i klasicizam, te specijalisti za 19. i 20. stoljeće, uključujući i one stručnjake specijalizirane npr. za gregorijaniku, baroknu operu i Händela, doba Mozarta i Cagea.

Povijest hrvatske glazbe → Odsjeci za muzikologiju i glazbenu pedagogiju

- *Hrvatska glazba srednjeg vijeka*
- *Hrvatska glazba renesanse*
- *Hrvatska glazba baroka*
- *Hrvatska glazba klasicizma*
- *Hrvatska glazba 19. stoljeća*
- *Hrvatska glazba 20. stoljeća*

Ovaj kolegij, također artikuliran u niz jednosemestralnih i dvosemestralnih predmeta, koji obuhvaća pojave što su se očitovale tijekom deset stoljeća povijesti hrvatske glazbe (i glazbe u Hrvatskoj), također je organiziran u Odsjeku za muzikologiju. Proteže se kroz četiri studijske godine (osam semestara ukupno) za studente muzikologije, a predaju ga također specijalisti za pojedina razdoblja, tj. srednji vijek, renesansu, barok, klasicizam, 19. i 20. stoljeće. Posebne teme koje se predaju (ili su se nedavno predavale) unutar navedenih kolegija jesu npr. srednjovjekovni glazbeni izvori sačuvani u franjevačkim i dominikanskim samostanima u Hrvatskoj, renesansni i barokni skladatelji poput Julija Skjavetića i Ivana Lukačića, klasicistički skladatelj Ivan Jarnović/Giovanni Giornovich, zatim Vatroslav Lisinski i Ivan Zajc kao glavni skladatelji romantizma, te Josip Štolcer Slavenski, Natko Devčić i drugi istaknuti skladatelji 20. stoljeća.

Posebni jednosemestralni kolegij nacionalnoga profila i sadržaja slušaju studenti glazbene pedagogije kao dopunu četverosemestralnom studiju opće povijesti glazbe.

Valja također navesti da su elemente povijesti tradicijske (ili ranijom terminologijom folklorne) glazbe predavali povremeno u tzv. etnomuzikološkim kolegiji-

ma, od 1950. etnomuzikolozi Vinko Žganec, Jerko Bezić i Svanibor Pettan, a danas predaju Grozdana Marošević, Naila Ceribašić, Mojca Piškori i Jelka Vukobratović. S druge pak strane, do sada nisu postojali kolegiji koji bi sustavno obuhvaćali povijest svjetske ili hrvatske popularne glazbe.

Iz svega navedenog razvidno je da je u Odsjeku za muzikologiju Muzičke akademije postojao trajni interes za to da se studentima ponude sadržaji koji će obrađivati hrvatsku povijest glazbe i odgovarajuće sadržaje iz nacionalne glazbene baštine općenito unutar nadnacionalnih – pretežno germanskih, a u manjoj mjeri romanskih i slavenskih – glazbeno- i društveno-kulturnih konteksta.

Metode nastave

Bez pretenzija da u ovoj prilici uđemo u detalje primijenjenih metoda nastave iz kolegija povijesti glazbe, navedimo ovdje samo njihove najopćenitije kategorijalne naznake. Do 1970. glavna je metoda bio kronološki pregled glazbeno-povijesnih pojava i zbivanja što se može okarakterizirati kao **povijest 'herojskih'/'kanonskih' ličnosti** (i odabranih dijelova njihovih opusa) na oba plana, nacionalnom i europskom. Glavni promicatelj ove metode bio je Josip Andreis, a ona se djelomice provodi i danas. Od početka 1970-ih, nakon reforme kojom je bivši Historijski odjel prerastao u Muzikološki odsjek, došlo je do djelomičnog metodološkog pomaka u nastavi povijesti glazbe u smjeru **socijalne povijesti europske umjetničke glazbe** što su ga inaugurirali prije svih Ivan Supičić, doktorand pariškog sveučilišta Sorbonne, koji je još 1964. objavio knjigu *Elementi sociologije glazbe* (kasnije objavljena na francuskom, na kojemu je izvorno i bila napisana, te potom prevedenu na poljski, engleski i kineski) i Koraljka Kos, doktorandica ljubljanskog Sveučilišta i stipendistica Humboldtove zaklade u Njemačkoj. Supičić je istovremeno (1970) pokrenuo specijalizirani časopis *International Review of the Aesthetics and Sociology of Music* kao tada jedini časopis s međunarodnom redakcijom sa sjedištem u Hrvatskoj. Ovu su metodološku orijentaciju kasnije, nakon 1990, slijedili i drugi mlađi nastavnici u stalnom ili honorarnom radnom odnosu (npr. Eva Sedak, Stanislav Tuksar, Vjera Katalinić i Ennio Stipčević). Potom su slijedili daljnji pomaci i inovacije u metodama nastave, kao što su npr. **'kulturni studiji' umjetničke glazbe** – uvodeći interkulturalne i interdisciplinarne elemente prije svega u hrvatsku glazbeno-kulturalnu problematiku u njezinu društveno-kulturnom totalitetu, te napose u odnosu na mediteranske, srednjoeuropske i u manjoj mjeri orijentalne kulturne krugove – i pogledi s očista tzv. **nove muzikologije**, uvedeni krajem prvog desetljeća 21. stoljeća.

Valja posebno istaknuti da su navedene pomake i obogaćenja metodoloških aspekata i odgovarajućih sadržaja u nastavi povijesti glazbe na Muzičkoj akademiji proveli uglavnom prijašnji i sadašnji nastavnici, koji su se djelomice obrazovali ili usavršavali na inozemnim sveučilištima (npr. u Parizu, Beču, Berlinu, Hambur-

gu, Erlangenu, Kölnu, Freiburgu, itd.) i koji su rabili za nastavu povijesti europske umjetničke glazbe i inozemne udžbenike i/ili njihove prijevode na hrvatski, ustro široko konzultirajući oveći broj knjiga i časopisnih članaka kako na općem tako i nacionalnom glazbeno-povijesnom planu. Pritom se osobito na kolegijima povijesti hrvatske glazbe rabio niz skripata u obliku zbornika članaka za pojedine tematske cjeline.

Tehnička opremljenost

Zanimljivo je pratiti razvitak tehničke opremljenosti u predavljanja glazbenih primjera i ilustracija u nastavi povijesti glazbe na Muzičkoj akademiji tijekom druge polovice 20. i početkom 21. stoljeća. J. Andreis je u doba metode 'heroj-skih'/'kanonskih' ličnosti (1948-1970) rabio isključivo žive izvedbe na klaviru odabranih primjera 'kanonskih skladbi', a izvodili su ih za vrijeme nastave studenti klavira koji su slušali pojedina predavanja.

Tijekom 1970-ih i 1980-ih glazbene ilustracije i analitičke primjere reproduciralo se s gramofonskih ploča, o čemu danas svjedoči lijepa zbirka dugosvirajućih vinilnih nosača zvuka u središnjoj Knjižnici Akademije. Oformili su je većim dijelom profesori I. Supčić i K. Kos. Od ranih 1990-ih do danas većina je nastavnika počela upotrebljavati odgovarajuću reprodukcijisku opremu za kompaktne ploče (CD), najvećim dijelom skupljene privatno ili u okvirima nekih znanstvenih projekata. Ondašnje pomanjkanje fizičkog prostora (na lokacijama u Berislavićevoj ulici br. 9 i Lučićevoj ulici br. 5) i odgovarajućeg financijskog ulaganja nisu dopustili stvaranje bogatije zbirke CD-a. Nakon 2000. godine većina nastavnika, osobito mlađi kadar, služe se povremeno internetskim servisima (kao što su npr. *YouTube*, *MySpace*, *SoundCloud*) te tzv. ppt (*power point*) prezentacijama, što se sve intenziviralo novom opremom i mogućnostima što ih pruža novi prostor u novoj zgradi Muzičke akademije (Trg maršala Tita 12), stavljen u funkciju početkom ljetnog semestra akad. godine 2015/2016. Time se nakon 93 godine čekanja i rada na četiri različite lokacije Odsjek za muzikologiju kao nositelj i organizator nastave povijesti glazbe, kao i svi ostali Odsjeci i svi studenti Muzičke akademije, napokon našao na jednom, suvremenoj nastavi prikladnom fizičkom, i odgovarajućem duhovnom, prostoru.

Zaključak

Ovim se tekstom nipošto ne pretendira detaljno iscrpiti temu nastave povijesti glazbe na zagrebačkim visokoškolskim ustanovama i u okviru Sveučilišta u Zagrebu. Pokušalo se tek naznačiti okvire te teme, i već se pritom pokazalo da se radi o složenoj problematici u kojoj osim jasnih odrednica (kao što je to uglavnom npr. nastava povijesti glazbe na Muzičkoj akademiji, Filozofskom fakultetu u drugoj eta-

pi i na Hrvatskim studijima) ima i niz »sivih zona« (npr. opseg poučavanja povijesti glazbe u nekim kolegijima na Učiteljskom fakultetu i u Institutu za crkvenu glazbu Albe Vidaković Katoličkog bogoslovnog fakulteta), pa i dokumentacijom sasvim manjkavih ili neistraženih etapa (npr. nastava na Hrvatskom konzervatoriju, nastava Dragana Plamenca na Filozofskom fakultetu u prvoj etapi i nastava u najranijim fazama nastave Muzičke akademije). Ono što bi u eventualnom daljnjem istraživanju bilo nužno učiniti je analizirati, ondje gdje to postojeća dokumentacija dopušta, nastavne planove i programe te tako ući u detalje razvitaka i mijena koje je na sadržajnom, metodološkom i idejnom planu doživjela nastava povijesti glazbe u navedenim ustanovama. Bilo bi također zanimljivo doći do podataka o ukupnom broju učenika i studenata te ishodima koje je nastava povijesti glazbe polučila kod generacija slušača tih kolegija tijekom dosadašnjih 125 godina njezina postojanja.

Summary

TEACHING NATIONAL AND GENERAL HISTORY OF MUSIC AT COLLEGE LEVEL AND AT THE UNIVERSITY OF ZAGREB

The teaching of music history at various colleges and at the University of Zagreb (founded in 1669, and renewed in 1874) started during the 1920s. However, its prehistory goes back to the 1890s: the first courses in music history were taught at the music school of the *Narodni zemaljski glasbeni zavod* (Institute of Music) from 1890 on, only to be continued later at the Croatian Conservatory (1916). With the Academy of Music (1922) music history began to be taught at university level as a main, compulsory subject, while at the Faculty of Humanities (in 1928-1938; 1981-1994), the Catholic Theological Faculty with its Institute for Church Music (probably since 1951), the Teacher's College (since 1951) and Croatian Studies (since 1994), all within the University of Zagreb (to which the Academy of Music joined only in 1980), it was taught in the form of a mixture of obligatory and elective subjects. Among a number of more or less outstanding personalities who figured as teachers of music history, including composers, music theorists, conductors, organists, music critics, and expert music historians, mention should be made of the world-known musicologist Dragan Plamenac (who served as 'Privatdozent' at the Faculty of Humanities in 1928-1938 period) and of Josip Andreis, who taught Croatian and European music history in parallel at the Academy of Music from 1948 to 1972.

In 1970 a modern Department of Musicology was created replacing the old Historical Department, where the new generation of musicologists such as Ivan Supičić and Koraljka Kos introduced new international standards in teaching methods. Tutorial books and other necessary literature for students were at first written by domestic musicologists, so that, for example, from 1950s to 1990s J. Andreis was the author of influential books covering both history of Croatian music and the history of European music, used not only in Croatia but also throughout the former Yugoslavia. The present teaching staff for music history at the

Department of Musicology of the Academy of Music consists of specialists for specific stylistic periods from the Middle Ages up to the 21st century, most of them partly educated at foreign universities (Vienna, Paris, Berlin, Hamburg, Erlangen, Köln, Freiburg) who use international pedagogical literature translated into Croatian for teaching European music history, while compiling various multi-authored collections of texts for teaching courses in national music history. In all, some forty or so teachers have been identified until now, who taught music history at five different schools, mostly within the frames of the University of Zagreb.

Finally, elements of some of the most important aspects regarding areas of music history, topics, methods and technical equipment used are briefly presented, and some perspectives on further investigation are offered.